

OPEN ACCESS

*Corresponding author
anaamawa2@gmail.com
Jiwan Muhyaddin Kamal

کاریگه‌ریا بکارئینانا مودیلا (گوود و لافوی) د وەرگرتنا چه‌مکین جوگرافی و گه‌شه‌پیدانا هزرکرنا کویر ل دهف قوتابیین کچ بین پولا هه‌شتی بنه‌ره‌تی

RECEIVED :20/04/2025
ACCEPTED :25/05/ 2025
PUBLISHED :25/05/ 2025

جوان محی الدین کمال / وه‌زاره‌تا په‌روه‌رده، قوتابخانا زاخویا نیو ده‌وله‌تی، سابیس، زاخو، هه‌ریما

کوردستانی، عیراق

محمد إسماعیل سلیمان / پشکا په‌روه‌رده و ده‌رووناسی، کولیژا په‌روه‌رده، زانکویا زاخو، زاخو، هه‌ریما

کوردستان، عیراق

دلوفان رمضان إسماعیل / پشکا جوگرافی، کولیژا زانستین مروقایه‌تی، زانکویا دهوک، دهوک، هه‌ریما

کوردستان، عیراق

وشه سه‌ره‌کیه‌کان:

مودیلا (Good & Lavoie)،
وه‌رگرتنا چه‌مکین جوگرافی،
گه‌شه‌پیدانا هزرکرنا کویر

پوخته

ئارمانجین فه‌کولینی زانینا کاریگه‌ریا مودیلا (Good & Lavoie) د وەرگرتنا چه‌مکین جوگرافی و گه‌شه‌پیدانا هزرکرنا کویر ل دهف قوتابیین کچ بین پولا هه‌شتی بنه‌ره‌تی. و سه‌میلا فه‌کولینی ژ (٦٩) قوتابیان پیکدهیت کو هاتینه دابه‌شکرن سه‌ر ب دوو گروپان، کو (٣٧) ژوان قوتابیان ژ گروپا نه‌زمونگه‌ری نه، هه‌روه‌سا (٣٢) قوتابی دبه‌نه گروپا کونترولکار، و ئەو هاتینه هه‌لبژاردن ب شتیه‌یه‌کئ مه‌ره‌می ژ کومه‌لگه‌ها فه‌کولینی ل باژیری زاخو بو سالا خواندنی (٢٠٢٤-٢٠٢٥)، و لدویقدا فه‌کوله‌ران کریارا هه‌سه‌نگین دناقه‌ه‌را گروپین فه‌کولینی دا د هنده‌ک گوراوان دا دروستکرن. بو تاقیکرنا گریمانیه‌یین سه‌ره‌کی بین فه‌کولینی، فه‌کوله‌ران دوو ئالاف بکارئینان یا ئیکئ تاقیکرنا بده‌ستته ئینانا چه‌مکین جوگرافی یه، کو پیک دهات ژ (٣٠) بره‌یه‌یین بابه‌تی ژ جورئ جووتکرئ، هه‌لبژاردن ژ سی بگوران. یادووئ تاقیکرنا شاره‌زایین هزرکرنا کویر کو پیکدهیت ژ (٣٥) بره‌یه‌یین بابه‌تی بین هه‌لبژاردن ژ سی بگوران، و هه‌ردوو ئالاف ب تاییه‌تمه‌ندیین سایکومه‌تری فه‌هاتنه دیارکرن. لدویقدا ئەف پلانه هاتنه‌دان ب ماموستایا بابه‌تی ل قوتابخانا ده‌ستنیشانکری بو تاقیکرئ، پشتی تاقیکرئ ب دوماهی هاتی، فه‌کوله‌را ئیکئ هه‌ردوو تاقیکرئ ل سه‌ر ئەندامین سه‌میلا سه‌ره‌کی یا فه‌کولینی ئەنجامدان و ئەنجام بویه ئەقین ل خوارئ:

١. هه‌بوونا جوداهیا مانادارییا ئاماره‌یی دناقه‌ه‌را ناغه‌ندی نمره‌یین وەرگرتنا چه‌مکان دناقه‌ه‌را هه‌ردوو گروپین فه‌کولینیدا و دبه‌رژه‌وه‌ندیا قوتابیین گروپئ نه‌زمونگه‌ری دا ئەوین وانه وەرگرتین لدویف مودیلا (Good & Lavoie).
٢. هه‌بوونا جوداهیا مانادارییا ئاماره‌یی دناقه‌ه‌را ناغه‌ندی نمره‌یین قوتابیین هه‌ردوو گروپین فه‌کولینی دا د شاره‌زایین هزرکرنا کویردا و د به‌رژه‌وه‌ندیا قوتابیین گروپئ نه‌زمونگه‌ری دا. فه‌کوله‌ر گه‌ه‌شتنه کومه‌کا ئەنجام و راسپارده‌یان.

۱. پیشه‌کی

ل فی سهردهمی زانیاری ب لهزاتی دهینه زیدهکرن و دشیاندايه د ماوی سالهکی دا زیدهتر ژ چند جارن زیده بیته، بونمونه د بواری جوگرافیدا، گهلهک دهستکهفتین مروقایهتی ل سهر گوینا ئهردی هه نه ئهوین په یوه نندیدار ب گوهورینا نیشانین ژینگه‌ها سروشتی‌دا، کو ئهف بخو زینه‌کا نوی یه دگه‌ل زانینا بهری، هه‌روه‌سا ئه و زانینین کو روژانه پیش دکه‌فن د بواری ته‌کنولوژیا نوی و ئیتته‌رنیت و پروگرامین دیدا، یا وه‌لیکری کو جیهان بیته گوندهکی بچویک، و ئه و ئه‌نجامین دگه‌نه قوتابی نه‌بتنی بو وی وی ئاریشه‌یا لهر دهستی وی چاره‌دکه‌تن، به‌لکو وی دگه‌هینته گشتاندنیت کویر و گشتگر (حمادنه و عبیدات، ۲۰۱۲: ۷۴).

بدیتته‌کا دی ئاراسته‌یین نوی دفیرکرنی دا جه‌ختی لسه‌ر بکارئینانا شیواز و ستراتیجیه‌تین جوراوجورین فی‌کرنی دکهن، و هه‌ولی دهن کو قوتابی کونترولی لسه‌ر فی‌ربوونا خو بکه‌ن، و بشین زانینی بخوینن و فه دوز، و ئه‌نجام د پروسه‌یا فی‌ربوونی دا ب دهست بینن، و ژ ئه‌زمونین که‌سایه‌تی مفایی وه‌رگرن، و ئه‌فه تشته‌که ناهیتته بجهئینان بتنی بریکا بکارئینانا گهورینا د رولین ماموستایی دا، د زانستین به‌ری دا ماموستا زیده‌ری ئیکانه‌بوو بو پی‌زانینان. ژبه‌ر هندئ رولی وی وه‌ک راویژکاره‌کی په‌روه‌ده‌یی و پسپور و ریبه‌ر و شاره‌زایه، هه‌روه‌سا وه‌ک ماموستا و پشته‌فان و وه‌رگیر بو فی‌رخوازان. ئه‌ف روله ژ کومه‌کا جوراوجور یا ماموستا و هه‌فکاران پیکه‌هیت کوب بیروباوه‌ر و هزرین خوقه‌ ناسکرینه و هاریکاریا وان دکهن د فه‌گوه‌استنا ئه‌زمونین خو بو بارودوخین نوی و بکارئینانا ستراتیجیین نوی، و ب فی‌رهنگی دهیلن قوتابی بشین به‌ره‌فانین ژ ئاسته‌نگان بکه‌ن. هه‌روه‌سا پیشه‌فهرنا چه‌مکین زانستی بین نوی دگه‌ل زانینین به‌ری بین وان، و دیسان پیشه‌ئیکه‌ستنا شیانین هزرکرنی و گه‌شه‌پیدانا زانینی و کویرکرن و وه‌رگرتنا وان بو زانینی (الحارثی، ۲۰۰۳: ۹۲).

تیورا ئافاکرنی گرنگی دده‌ته پروسه‌یین مه‌عریفی و نافخویی بین فی‌رخوازی، ئانکو ئه و تشتی دناف میشکی فی‌رخوازی رویدده‌ت ده‌می ئه و رویره‌وی هه‌لومه‌رجین فی‌ربوونی دبیت وه‌کو زانینین وی بین به‌ری نوکه و چه‌ندایه‌تیا ئاماده‌باشیا وی بو فی‌ربوونی و شیانین وی بو چاره‌سه‌رکرن زانیاریان، و ب فی‌رهنگی رولی ماموستای دبیتته ئاماده‌کرن ژینگه‌ها فی‌ربوونی دا کو فی‌رخواز بشیت زانینا خو ب خو ئا‌فا بکه‌ت و وه‌رگرتنا تیگه‌هین زانستی (جوگرافی) (العدوان و داود، ۲۰۱۶: ۳۴).

ژلایه‌کی دیفه، گرنگی دانا زانستی ب بابه‌تین هزرکرنی فه ل ده‌سپیکا سالین هه‌شتییان ژ چه‌رخ بیستی زیده‌بوونه‌کا به‌رچاف بخوقه‌ دیت، کو ئه‌ف گرنگی دانه د گه‌له‌ک پروگرامین فی‌کرنی دا دیار بوویه، و هه‌ولین مه‌زن مه‌زاختین زور و ئه‌نجامدانا گه‌له‌ک فه‌کولینین پیدفی و سه‌پاندین په‌روه‌ده‌یی و ده‌روونی ژ بو بجهئینانا بنه‌مایین په‌روه‌ده‌یی هاتینه کرن، کو ب هه‌می ئالین خوقه‌ ئارمانجا وان ری‌کخستنا هزرکرنی یه لده‌ف قوتابی و وه‌رگرتنا مفایی ژ شیانین وان بین داهینه‌رانه و به‌لافکرنا وان، چونکی هزرکرن ئامراه‌کی سه‌ره‌کی یه د وه‌رگرتنا زانینی دا، و سیسته‌مین په‌روه‌ده‌یی ئیدی نه‌ما کو ئارمانجا وان بتنی پرکرن هزرین قوتابییان ب زانین و راستیان بیت، به‌لکو ژ فی‌رهنجی دهر‌باز بوویه بو کارکرن لسه‌ر گه‌شه‌پیدان و فی‌کرن هزرکرنی ژ بو هندئ کو قوتابی شیان هه‌بن بو سه‌ره‌ده‌ریکرنی دگه‌ل پیدفیین ژانانا خو یا هه‌فچه‌رخ (ابوجادو و نوفل، ۲۰۱۷: ۲۹).

ئاریشه‌یا فه‌کولین

زایر و بین دی (۲۰۱۴) دبیزن کو گه‌له‌ک ری‌ک و ستراتیجیه‌تین جودا هه‌نه ئه‌م دشین بکاربینن بو ساناهیکرن و چاککرنا پروسا فی‌ربوونی لده‌ف قوتابییان. ئه‌ف ری‌که دبنه ری‌کین تاکه‌که‌سی و ری‌کین گروپی، د گه‌ل ئامازه‌کرن ب نه‌بوونا ری‌که‌کا فی‌کرنی یا نمونه‌یی بو هه‌می بابه‌تان. له‌ورا ماموستا ری‌کا فی‌کرنی یا گونجای هه‌لدبژیریت لدویف ئارمانجین وان و ئاستی قوتابی و جورئ بابه‌تی و شیانین وی بین ماددی و مروقی بگونجیت، و ئه‌ف جوداهی و فره‌جوری و جوداهی د ری‌ک و ستراتیجیه‌تان دا ئه‌نجامی سروشتی بابه‌تی و گه‌شه‌کرنه‌فله‌سه‌فی و ئارمانجین په‌روه‌ده‌یی. لسه‌ر بنیاتی فی‌رجه‌وری و جوداهی د ری‌کین فی‌کرنی دا، چه‌ندین پولینکرن بو فان ری‌کان هاتینه دانان، کو هنده‌ک ژوان لسه‌ر چالاکیا قوتابی و جورئ بابه‌تی دهینه دامه‌زراندن (زایر و اخرون، ۲۰۱۴: ۷۹).

ریکا فیرونی یا ماموستا بکار دینیت ژ گرنترین لایه نین پروسا په روه ده بیه، به لکو ئه و ئاریشه یا سه ره کیه د ناهه روکا کارئ ماموستایه تیئ دا. ژ بهرکو ئارمانجا فیرونی بابه تی جوگرافی ل قوتابخانی گه شه پیدانا شیانین هزری و زیندی کرنا هه زا فه کولینی یه ل دهف قوتابییان، قوتابی جارن زحمه تی دبیین د خواندنا بابه تی جوگرافییدا، و پرانیا جارن ئه فه دزفریت بو وان ریکن هاتینه بکارئینان، نه کو بو سروشتی بابه تی بخو، ژ بهر قئ چه ندئ مه رم ژئ ئه وه کو ماموستایین جوگرافی ریگ و شیوازین جوراوجور و جیواوز بکاربیین ژبو زهنگینکرنا وانه گوتنا خو، و هه روه سا بو چالاککرنا وانی داکو کاریگه ریا وان لسه ر قوتابییان زیده تر بکه تن، هه روه سا داکو بشین ئارمانجین سه ره کی یین وانی ئه وین کو پیدقیه ل ده می وانه گوتنا بابه تی جوگرافی ل قوتابخانی بیته بده سته ئینان (عبدالله، ۲۰۰۳: ۳).

ژئ چه ندئ، فه کوله ران دیارکریه کو پرانیا ئاراسته کرنین په روه ده بی یین نوکه جه ختی لسه ر ئافاکرنا تیگه هین زانستی و فیروکرنا چه مکین زانستی ب شیوه کی بگونجیت دگه ل پیدقی و داخوازین سه رده می نوی ب هه می گوهورین و دابه زینین خو فه، و سه ره رای ج ختکرن لسه ر هزرکرنی و بده سته ئینانا شاره زاییان. دیتنه کا زانستی بو راستیا وانه گوتنا بابه تی کومه لایه تی د قوناغا بنه رت دا ل هه ریما کوردستانا عیراقی، هیشتا گه له ک ماموستا د پهیره وکرنا ریکن فیروکرنا که فن دا به رده وامن، ئه وین کو هاتینه ئافاکرن لسه ر پالانا قوتابی بو گوتن و ژ بهرکرنا بابه تی وانی بیکو گرنگی بده نه لایه نین دی وه کی لایه نین وژدانی و شیانین یین قوتابییان، ئه ف چه نه دژئ وه دکه تن کو قوتابی ب شیوه کی ب سه ر فه بی و ئاشکه را سه رده ری دگه ل وان پیزانین و زانیاری و دیارده یین سروشتی و جوگرافی بکه تن، و ئه ف چه نه دژئ دی زحمه تیا بوان په یداکه تن د وهرگرتنا وان چه مکین جوگرافی ئه وین گریدایی ب بابه تی فه، و نه شیانان وان بوئ پراکتیککرنا شاره زاییین هزرکرنین جوراوجور و کریارین زانستی بنه رتی، سه ره رای نه شیانان وان لسه ر ریخستنا وان زانیاریان ب شیوه کی لوژیکی و پراکتیکی. مه به ست ژ ئاریشه یا قئ فه کولینی پیقانا چه مکین زانستی ئه وین گریدایی ب بابه تی جوگرافی فه لدهف قوتابییان.

ئه نجامین کریار فیروکرنی ب تنی د زانینا قوتابی بو هنده ک زانینان وجیبه جیکرنا وان یا کرداری نابن، به لکو هه روه سا شیوازین هزرکرنی یین دگه هنه وان زانینان ژئ دگریت. هه روه سا پیکده ییت ژ بده سته ئینانا قوتابی بو گه له ک شیانین دهستی و زمانی و میتشکی و مهیل و هه لویست و به ها و ئاره زویین کو دقیت قوتابی بده سته بینیت و تیگه هن و بکاربیین و گه شه کرنی بده ته لایه نی وان یی وژدانی (مصطفی، ۲۰۱۴: ۶۱). و ب قئ رهنگی ئه م دشین ئاریشه یا قئ فه کولینی د پرسیارا خوارئ دا ب دانین:

“کاریگه ریا بکارئینانا مودئلا (Good & Lavoie) د وهرگرتنا چه مکین جوگرافی و گه شه پیدانا هزرکرنا کویر ل دهف قوتابیین کچ یین پولا هه شتی بنه رتی”

گرنگیا فه کولینی

بابه تین کومه لایه تی ژ وان بابه تین خواندنئ نه یین کو گریدایی که سایه تیا قوتابی، ب رییا خواندنا وی بو وان و دیاربوونا هزر و هه لویستین وی، ل ویرئ کو نیشانین که سایه تیا وی پیک دهین و گه شه دکهن و هه لویستین هزری و ره وشه نبیری و جفاکی وهردگرن. بابه تین کومه لایه تی بابه تین پیشکه فتی نه ب پیشکه فتنا جفاکان و رویدانا و ئه نجامین فه کولینین زانستی و خواندنا وان و کارتیکرنا وان لسه ر ئاماده کرنا قوتابییان و په روه ده کرنا وان ب شیوه کی زانستی دناف جفاکی دا هه یه، دا بینه خودان شیان بو دانانا چاره سه ریین گونجای بو وان ئاریشه یان یین کو دبیین و خودان شیان بن به ره ف باشتر (الأمین، ۱۹۹۴: ۱۰).

هه روه سا ئاراسته یین نوی د وانه گوتن و په روه ده ییدا جه خت ل سه ر پیدقیاتیا پهیر ه وکرنا ماموستایی بونموونه یین فیروکرنی و شیواز و ستراتیجیه ت و ریکن وانه گوتنا نوی دکهن، دا بیته خودان شیان بو زیده کرون و باشترکرنا فیروبوونا قوتابییان بو چه مکین زانستی، و گه شه کرنا شاره زاییین هزرکرنین جوراوجور و پیشیخستنا زانینا وان و گونجاندا وان دگه ل گهورینین دهوروبه ری وان، و هه فگونجاندن دگه ل وان گهورینین د ژینگه ها وان دا رویدهن، و داهینانین ته تکنولوژی نوی و هه فکریا گهورینین مه زن دبواری نوکرنا ریبا زین وانه گوتنی ئه ووی کو دی بریکا وان کریارین فیروکرنی و ئارمانجین وانه گوتنی ب شیوه کی کرداری بده سته ئین (خطایه، ۲۰۰۸: ۲۰).

خولا فیروبوونی یا مودیلا گود و لافوی (Good& Lavoie) ریکه کا فیروبون و فیروکرنی یه کو قوتابی ب خوه پی رادبن ب پروسه یا فه کولینی یا کو دبیته نه گهری فیروبوونی، وهک پسرورین تیوریا ئا فاکرنی و زانینی دبینن. نهف نمونه شیائین هزری بین قوتابییان بهرچاف دگریت، لهوما چ چه مک ناگه هنه قوتابییان نه گهر نه شین فیرو ببن. خولا فیروبوونی د گهل چه ندین تاییه تمه ندیان جودا دبیت، ژبه رکو به شداریی دکهت د زیده کرنا دستکه فتی و بدهستقه ئینانا چه مکان و په رپیدانا هزرکرنا کویر ل دهف قوتابییان، و گرنگیدانا وی و سه رنجدانا وی لسهر وهرگرنا چه مکان، دگهل دانا دهرفته تی ب قوتابییان دا کو پروسه بین هزرکرنی ب شیوه یه کی باشتر ژ شیوازین که فن بین ژبه رکرنی و بیرئینانی پراکتیک بکهن (البای و الشمری، ۲۰۲۰: ۱۲۴).

ههروه سا مودیلا (Good& Lavoie) دناف مودیلتین وانه گوتنی دا دهیته هژمارتن یا کو ئارمانجا وی هاریکاریا قوتابییانه ب قودهستقه ئینانا چه مکان د رییا لیگه ریانا وان بو چاره سه رکرنا ئاریشن و نه رک و هه لوئیستین فیروکرنی بین کو رویه ری وان دبن، و په یوه ندی و کارلیکن دناقه را وان و ژینگه ها دهورو به ری وان و دگهل وان چالاکی و تاقیکرنین جوراوجور، و نهف مودیله پیک دهیت ژ چار قوناغان نه وژی (رونکرنا گریمانیه پشینیکی، فه دوزینا چه مکی، دهریخستن یان پیشکیشکرنا چه مکی، جیه جیکرنا چه مکی) (Lavoie, 1999: 1127).

گرنگیا هزرکرنا کویر رهنگه دانا که سی یه بو هه لوئیستی لهر دهستی خو دبینت شروه دکهت بو پیکهاته بین وی، و پلانین پیدقی ب قوتابهشتتا وی داریژیت هه تا دگه هیته نه نجامان، پاشی هه لسه نگاندا نه نجامان دکهت ل بن روناها پلانان، و هزرکرنا کویر گرنگی ب پشکنیا بنه ماین هزرکرنی و فه کولینا ناقه روکا وان شتت بهستی ب بهلگه و سه لماندان دهست پیدکتهت، و میشک چالاک دبیت ده می که سه ک رویری هه لویسته کی یان ئاریشه کی دبیت دخوازیت ئارمانجه کا دیارکری بدهست بینت کو نه شیت ب ریکن رهفتارین ئاسایی بین کو هه فگرنا ساده یا نه زمون و هزران بدهست بینت (عبید و عفانه، ۲۰۰۳: ۵۰).

ژ وان تشتین بهری نوکه، گرنگیا فی فه کولینی دناف فان خالان دایه:

۱. ههف گونجاندا وی دگهل ئاراسته بین نوی د بوارئ وانه گوتنا بابه تی کومه لایه تیندا دریکا پهیره وکرنا مودیلا گود و لافوی (Good& Lavoie) دا.
۲. دهیته هژمارتن وهک هه وله کا بهرچاف کو پسرورین وانه گوتنا کومه لایه تی دشین مفایی ژئ وهرگر.
۳. نهف فه کولینه دوو گوراوان فه دکولیت کو پسرور هه ول دهن پیشیخن، نه و ژئ وهرگرنا چه مکین جوگرافی یه و شاره زاین هزرکرنا کویره.
۴. دهرفته تی ددهته فه کولهر و قوتابین خواندنا بلند، کو دفی بواریدا فه کولینین پاشه روژی نه نجام بدن.

ئارمانجا فه کولینی

ئارمانجا فه کولینی، زانینا کاریگه رییا بکارئینانا مودیلا (Good& Lavoie) د وهرگرنا چه مکین جوگرافی و گه شه پیدانا هزرکرنا کویر ل دهف قوتابین کچ بین پولا هه شتی بنه رته تی.

گریمانین فه کولینی:

۱. جوداها مانادارییا ئاماره بی دئاستی (۰.۰۵) دا نینه دناقه را ناغه ندی نمره بین قوتابین گروپا نه زمونگه ری نه وین وانه خواندین لدویف مودیلا گوود و لافوی (Good& Lavoie) و ناغه ندی نمره بین قوتابین گروپا کونترولکار نه وین وانه وهرگرین بریکا ئاسایی د گوراوی وهرگرنا چه مکین جوگرافیدا.
۲. جوداها مانادارییا ئاماره بی دئاستی (۰.۰۵) دا نینه دناقه را ناغه ندی نمره بین قوتابین گروپا نه زمونگه ری نه وین وانه خواندین لدویف مودیلا (Good& Lavoie) و ناغه ندی نمره بین قوتابین گروپا کونترولکار نه وین وانه وهرگرین بریکا ئاسایی د گوراوی گه شه پیدانا هزرکرنا کویر لدهف وان.

سنورئ ڦه کولینئ سنورئ ڦه کولینا نوکه دهیته دستنیشانکرن ب:

۱. قوتابیین پولا ههشتی بنه پرت د قوتابخانهیین سهنته ری باژیری زاخو دا بو سالا خواندنئ (۲۰۲۴-۲۰۲۵).
۲. تیگه هین جوگرافی د پشکا ئیکئ و دووی و سیی دا ژ پرتوگا کومولایه تیئ یا پولا ههشتی بنه پرت یابریاردایی ژ لایئ وهزارهتا هه ریما کوردستانا عیراقئ، چاپا سیزدئ، ۲۰۲۴ زاینئ.
۳. شاره زاین هزرکرن کویر.

دهستنیشانکرن زاراڤان:

❖ مودیلا (Good & Lavoie) هاتیه پیناسه کرن ژ لایئ هه ریگ ژ:

الطراونة (۲۰۰۸)

مودیلا وانه گوتنی یا Good & Lavoie په ره پیدایه ب ریئا زیده کرن قوناغا چاری ل دهستپیکا قوناغین مودیلا خولا فیروونا ئاسایی یا سی قوناغی، ئه وژی قوناغا شروڤه کرنا گریمانه یی یا پیشبیینکرنئ. ب ڦی رهنگی مودیلا پیکهات ژ ڦان قوناغان: قوناغا شروڤه کرنا گریمانه یی پیشبیینکری، قوناغا ڦه دوزینا چه مکی، قوناغا ده ریخستن یان پیشکیشکرنا چه مکی، قوناغا جیبه جیکرنا چه مکی (الطراونة، ۲۰۰۸: ۳۴).

قطامی (۲۰۱۶)

ئه ڦه ریکه کا وانه گوتنی یه یا کو سهنته ری وئ قوتابی یه، دچاره سه رکرنا ئاریشه یان و گوهورینی د چه مکان دا ب ریئا کارلیککرنا جفاکی په یدا دکهت، و ئه ڦه ژی ب بکارئینانا پروسه یین هزری یین جودا جودا وهک دیتن و تییینکرن و گریمانه کرن و پیشبیینکرن (قطامی، ۲۰۱۶: ۲۶۳).

پیناسه یا کرده یی بومودیلا (Good & Lavoie): مودیله که کو ل سه ر چار پینگاڤین ریخستی و زنجیره یی پیک هاتیه، کو ماموستایین بابه تی کومه لایه تیئ دگه ل قوتابیان د گروپا ئه زمونگه ریئا بکار دئینن. دهست پیدکه ن ژ قوناغا پیشبیینکرن چه مکی کو د وانیدا دهین، و وان کارلیککرین دناڤه را ڦان چه مکاندا په یدا دبن بکار دئینیت، و قوتابیان به رف ڦه دوزین و هه روه سا ده ریخستن و پهیره وکرنا چه مکی ڦه شارتی د هه لویستین هه ڦشپوه یین دی دا ڦه دگوهریزیت.

❖ وهرگرتنا تیگه هان هاتیه پیناسه کرن ژ لایئ هه ریگ ژ:

دروزه (۱۹۹۵)

شیانا قوتابی یه لسه ر پیناسه کرن چه مکان و پهیره وکرنا وان لسه ر هه لویستین فیترکرنئ یین نویدا، و ئاشکه راکرنا تابه تمه ندیین گرنگ و پیدانا نمونه یین روون بووان " (دروزه، ۱۹۹۵: ۱۴).

نبهان (۲۰۰۸) دبیزیت:

"داهینانین هزری یین کو میثک پی رادبیت ب ریکا دروستکرنا وینه یه کی گشتی یی هزری سه بارهت ب تشت و و روودان و دیارده یان " (نبهان، ۲۰۰۸: ۲۰۹).

پیناسا کرده یی بو وهرگرتنا چه مکان:

شیانا قوتابیین پولا ههشتی بنه پرت بو دانا پیناسه یان بو چه مکی جوگرافی، دگه ل جودا کرنا چه مکی ب ریکا نمونه یین ئه رینی و نه رینی، دگه ل ئامازه کرن بو جیبه جیکرن یان بکارئینانا ڦی چه مکی، و ئه ڦ چه نده ب ریکا به رسڤدانا وان بو پرسیارین ئاماده کری ژ بو ڦی ڦه کولینئ دهیته دیتن.

❖ هزرکرن کویر هاتیه پیناسه کرن ژ لایئ هه ریگ ژ:

عبید و عفاة (۲۰۰۳)

هزه رکا ئاراسته کری یاکو پروسیسین هزری ئاراسته دکهت بو بدهستڤه ئینانا ئارمانجین دیارکری د روناها کومه کا مه رجین دیارکری دا کو ئه م دبیزینی ئاریشه یان یاکو پیدڤی ب به رسڤین دیارکری هه یه بو گه هشتنا چاره سه ریه کا دیارکری،

لهورا ئه‌فه چالاکیه‌کا هزری یا ئارمانجداره بو چاره‌سه‌رکرنا ئاریشه‌یان (عبید و عفانه، ۲۰۰۳: ۵۰).

پیناسا کرده‌یی بۆ هزرکرنا کویر:

شیانین قوتابیین پولا هه‌شتی بنه‌رتن بو هزرکرنا کویر و یا ب رمان د ئاریشه‌یان یا بابه‌تی جوگرافیایی یی پیشکیشکری بو وان، ئه‌وین کو هزرا وان د ئازرینیت ب په‌نگه‌کی کو بشین ناڤ یا ناڤو نیشانه‌کی بو ئاریشه‌ی ب دانین، دگه‌ل دیارکرنا خه‌له‌تیا، و دانا راقه‌کرین باوه‌ریی‌که‌ر لدور بابه‌تی، هه‌تا گه‌هشتنا ئه‌نجامه‌کی زانستی دگه‌ل پیشنیارکرنا چاره‌سه‌ریین گونجایی بو وی هه‌لوستی یا وی ئاریشه‌ی، و ئه‌ف چهنده ئی دیارده‌یی ژ به‌رسفدانا وان بو وان بره‌ یین هاتینه ئاماده‌کرنا ژ بو فی مه‌به‌ستی.

۲. پیداجوونه‌وه به‌ئهدیه‌یات

زهمینه‌یا تیوری: پیک ده‌یت ژ دوو ته‌وه‌ران، ئه‌وژی مودیل (Good & Lavoie)، فه‌کولینین به‌ری)

تیوریا ئاڤاکرنی گرنگی دده‌ته پروسیسین زانینا ناڤخویی یین قوتابییان، ئانکو ئه‌وا دناڤ میشکی قوتابییاندا رویدده‌ته ده‌می کو رووی ب رووی هه‌فرکیین فیروونی ده‌یت وه‌ک زانینا وی یا به‌ری و راده‌یا وه‌گرنتا وی بۆ فیروونی و پالده‌ری وی و شیانا وی بۆ چاره‌سه‌رکرنا زانیاریان، و ب فی جووری رۆلی ماموستای ده‌یته ئاماده‌کرنا ژینگه‌ها فیروونی دا کو قوتابی زانینا خو ب خو ئاڤاکه‌ت (العدوان و داوود، ۲۰۱۶: ۳۴).

د درێژکرنا هندی دا، خولا فیروونی یا کو بنیاتی وی فه‌ دینا پیشینی و گریمانه‌ییه، یا مودیل چوار قوناغی یا فیروونی یا کو هاتیه پیشنیارکرنا ژ لای (Lavoie) سالا (۱۹۹۹) کو ئه‌وژی ژ درێژی پیدانا فه‌کولینا (Good & Lavoie, 1988) یه. ئه‌و ژ مودیله‌کا فیروونی یا پیشکه‌فتی یه ژ خولا فیروونا کلاسیکی یه، و تیدا پرۆسا فیروونی ل دویف چوار قوناغان پیش ده‌یت و ده‌ست ب قوناغا پیشینیکی و دانوستاندنی ده‌ت، و دق قوناغی دا ئاریشه‌ ده‌یته پیشاندان و پاشی داخواز ژ قوتابی ده‌یته کرن کو پیشینیا چ دی رویده‌ت یا ب واتایه‌کا دی دی کومه‌کا گریمانه‌یان پیشکیش که‌ت یین کو یارمه‌تیا وی دهن بۆ پیشینیکرنا وی چه‌ندی کا دی چ تشت رویده‌ت لسه‌ر بنه‌مایه‌ی شاره‌زایی و دیتین وی یین نوکه، دگه‌ل دانا راقه‌کرنا نقیسی، پاشی تیدا په‌یوه‌ندیین ئه‌گه‌ری ئه‌وین بوینه ئه‌گه‌ری پیشینیکرنا و دانوستاندنی ل سه‌ر فان چاره‌سه‌ریان ده‌ست نیشان کرینه، پاشی هه‌رسی قوناغین دی یین خولا فیروونی ته‌مام دین ژ بو گه‌هشتن ب چه‌مکی راست و دروست و بکارینانا وی د هه‌لوستی نووی دا (Lavoie, 1999: 1127).

❖ بنه‌مایین مودیل (Good & Lavoie) (خولا فیروونا راسته‌کرنا)

مودیل گوود و لاڤویی وه‌ک ستراتیجیه‌ک ده‌یته خواندن ل سه‌ر چه‌ند بنیاتان کو گرنترین ژوان ئه‌فه‌نه:

۱. پلانکرنا ژ لای ماموستایی فه‌ بو قوتابییان ژ بو به‌شداربوونا وان د جیبه‌جیکرنا چالاکیاندا ب شیوه‌یه‌کی کاریگر.

۲. پیشکیشکرنا ده‌رفه‌تی بۆ قوتابییان داکو د گروپان دا پیکه‌ کاربه‌کن د که‌شه‌کی دا کو هه‌فکاری و فیانا پیکه‌ کارکرنا تیدا هه‌بیت.

۳. دانا ده‌مه‌کی ته‌مام بو قوتابییان بۆ ئه‌نجامدانا چالاکی و پروسیسین لیگه‌ریانی.

۴. ئاراسته‌کرنا وان پرسیاران یین کو قوتابی هان بده‌ت ژ بو هزرکرنا کویر و فه‌گه‌ریان بۆ ژیده‌ریین جوړاو جوړ یین زانیاریان و هه‌ولدان بۆ دیتنا به‌لگه‌یان بۆ شو‌فه‌کرین وان.

۵. گرنگی گوه‌دارکرنا پیشینی و چاقه‌روانین قوتابییان بۆ ئه‌نجامان به‌ری ده‌ستپیکرنا چاره‌سه‌ریی و گه‌هشتنا به‌رسفان.

۶. چاقه‌ریکرنا بۆ ماوه‌یه‌کی گونجایی چ پشته‌ی پیشکیشکرنا پرسیاران یا وه‌گرنتا به‌رسفان.

۷. بکارینانا تیگه‌هشتن و هزرین قوتابییان د ریفه‌برنا وانیدا، و پیشکیشکرنا ده‌رفه‌تی بۆ وان کو بیربوچوونین خو بیژن، هه‌تا ئه‌گه‌ر شاش ژ یی.

۸. بریارنه‌دان ل سه‌ر راقه‌کرین قوتابییان ب راست یا شاش، لی به‌لی هاندانا وان بۆ چاککرنا و باشتکرنا شو‌فه‌ و پیشنیاریین خو (قرنی، ۲۰۱۳: ۱۷۴).

❖ گرنګیا مودیل (Good & Lavoie) (خولا فیبروونا راسته‌کری) د بوارئ په‌روهدئ دا

فیبروون ب قئ مؤدیلی خودان کومه‌کا تاییه‌تمه‌ندیانه کو گرنګیا بکارئینانا وئ د په‌روهدئ دا زیده دکته:

۱. شیانین قوتابییان به‌رچاډ وهردگریټ، چونکی ناهیته گوتن کو چه‌مک و بابه‌تین کو ژ دهرقه‌یی چارچوډی شیانین هزری بین قوتابییان بن.
۲. به‌رچاډ وهرگرټنا پره‌نسیپین گورینی ژ پارچه بؤ گشتی دکته کو دگه‌ل سروشتی فیبروونا قوتابییان هه‌فته‌ریب دبیت ب ریکا پیشبیینکرنی کو هزر تیدا ژ پارچه بؤ گشتی هه‌دگوهریزیت.
۳. خودان قوناغ یان پینګاډین ته‌مامکه‌ره کو هه‌ر قوناغه‌کا فیبروونی دبیته ده‌سټیک و ئاماده‌کرن بو قوناغ ل پشت خو.
۴. قوتابی هانده‌ت بو هزرکرن و ئازراندا پالده‌ری وی به‌ره‌ف لیگه‌ریان و راپرسینی د ماوی بارودوخی نه‌هه‌قه‌سنگ دا، کو ب هانده‌ره‌کئ سهره‌کی ده‌یته دانان به‌ره‌ف لیگه‌ریان و بده‌سټه ئینانا زانینی دا.
۵. گه‌سه‌کرنا شیانین هزرکرنا کویر و ب رامن.
۶. واتادار دبیت بو قوتابی ل ده‌می ئه‌و تشتیک فیبرووی د هه‌لوسته‌کئ دی بی نویدا بکاردئینیت.
۷. هاریکاریا راسته‌کرنا تیگه‌هشتنا شاش دده‌ت بریکا هه‌کولینی و دان و ستاندنی و پینګوهورینا هزران.
۸. سه‌ره‌خویا قوتابی گه‌سه‌دکته، و باوه‌ریا وی ب خو و شیانین خو پشتبه‌ستنا وان ب خو د فیبروونی دا زیده دکته. (عطیه، ۲۰۱۵ ب: ۳۱۴).
۹. ل ده‌می کو (قونی، ۲۰۱۳ج) دیاردکته کو بؤ پراکتیککرنا مودیل (Lavoie Good &) هنده‌ک قوناغین زنجیره‌یی و ته‌مامکه‌ر هه‌نه ئه‌وژی:

۱. قوناغ به‌لگه‌ئینانا گریمانه‌یی یا پیشبیینکرنی:

ئه‌ف قوناغه‌سی پینګاډا بخو هه‌دگریټ، ئه‌و ژئ پیشبیینکرنی؛ کو ئاریشه‌یه‌ک یان بابه‌ته‌ک ژ لایئ ماموستایفه د ده‌سټیکه وانئ دا بؤ قوتابییان ده‌یته پیشکیشکرن، و هه‌ر قوتابه‌ک پیشبیینا چاره‌سه‌ریی دکته. پشتی هینگی ده‌می دان و ستاندنی؛ ده‌یت کو تیدا قوتابی ده‌ینه دابه‌شکرن بؤ کومین بچوویک، و پشتی نفیسینا پیشبیینان و شروفه‌کرنا وان، ماموستا دان و ستاندنی دگه‌ل کومه‌لان دکته و پاشی وان هان دده‌ت بؤ دان و ستاندنی دناقه‌را ئیک و دوو دا بکه‌ن وه‌ک پینګاډا سیئ. ماموستا دان و ستاندنی و دیالوگی دناقه‌را قوتابیاندان هان دده‌ت کو هه‌قه هاریکاریا وان دکته بؤ گوهورینا شاره‌زاییان و رامنان بو دروست بکه‌ن، و دیتنا چه‌مکین شاش و راسته‌کرنا وان بریکا پیشکیشکرن دیتن و بؤچونان.

۲. قوناغ لیگه‌ریانی (ئاشکه‌راکرن)

دقئ قوناغی دا قوتابی د کومه‌لین کاری دا دوروستیا وان پیشبیینیت کو د قوناغ ئیکئ دا کرین تاقی دکته ب ریکا ئه‌و چالاکیین به‌رده‌ست د قئ قوناغی دا و بریکا به‌شداریکرنا قوتابییان د چالاکیین هه‌کولینی بین کو ماموستا ریکدئیخیت دا هاریکاریا قوتابییان بکه‌ت بؤ دیتنا چه‌مکین داخوازکری، چ ب ریکا پیشکیننی یان ب ریکا ده‌ریخستنئ، و ماموستا دقئ قوناغی دا ئه‌و نمونه‌یه کو قوتابی ژئ فیبر دبن کا چه‌وا گرنګیی بده‌نه ده‌قان و ل به‌رسټین پرسیارین خو بگه‌رن.

۱. قوناغ (ده‌ریانئ) پیشکیشکرن چه‌مکان:

دقئ قوناغی دا چه‌مک ده‌ینه پیشفه‌برن و راسته‌کرن ب ریکا پیشکیشکرن خواندین ژئ گرتی ژ لایئ ماموستایفه بؤ قوتابییان و ژ نه‌نجامین گه‌نگه‌شه و زانیاریین کو د قوناغین به‌ریدا هاتینه کومکرن، و ب ریکا گریدانا شاره‌زاییان قوتابییان د ده‌می په‌یوه‌ندیا ئاخفتنی و ده‌می دان و ستاندنی و به‌رچاډکرن و پیشکیشکرنی دا. کارلیککرن دقیریدا دناقه‌را قوتابییان و ماموستایی دایه بو گه‌هشتنا چه‌مکی ژ لایه‌کئ هه، و گه‌هشتنا داتاو زانیاریین کو وان بده‌سټه ئینای د قوناغ هه‌دیتنی دا ژ لایه‌کئ دیقه، و لفری ماموستا زانیاری و داتایین کومکری ژ قوتابییان لسه‌ر بوردی پولی دنقیسیت بؤ گه‌هشتنا دارشتنه‌کا گونجای و دیار بؤ چه‌مکی ئه‌گه‌ر بگونجیت.

۲. قوناغا جیبه جیکرنا چه مکان

دقی قوناغی دا ری ب قوتابییان دهیته دان بو جیبه جیکرنا چه مکانی نوی د هه لویستین نوی دا و قهدیتنا ئاریشه یین نوی و دووباره قه کولینکرن لسه ر و زیده باری به رسقانا پرسیارین گریدایی ب چه مکانی قه. ئەف قوناغه روله کی مه زن د پهره پیدانا فیربوونا قوتابییان بو چه مکانی هه یه، و ئەف قوناغه ب قوناغا (بهر فرده کرنا چه مکان) دهیته نافکرن. ژ تایه تمه ندیین قی قوناغی کو ماموستا دهه کی گونجای دده ته قوتابییان داکو ئەو بشین چه مکین فیربووی د هولویستین دیدا بکاریین (زیتون، ۲۰۰۲: ۲۰۷) (قرنی، ۲۰۱۳: ج ۱۷۰ : ۱۷۰).

۳. قوناغا هه لسه نگانندی

قوناغا پینجی دقئ مودیلیدا هه یه کو قوناغا هه لسه نگانندی یه، کو هه لسه نگاننده کا به رده وام دهیته ئەنجامدان بو دیارکرنا ئاستی پیکئینانا ئارمانجین فیکرکی و شیانین قوتابییان د قه کولین و پشکنین و ئافاکرنا چه مکان و زه نگیکرنا وان، و هه لسه نگانندن لقیرخ نه تنه هه لسه نگانندا دیماهی یه، به لکو هه لسه نگاننده کا به رده وامه کو دشین هه ر قوناغه کی ژ قوناغان دا بکاریین و هه می دهستپیک و پروسیس و دهرئه نجام و چالاکیین وان قه دگریت (عطیه، ۲۰۱۵: ب: ۳۱۹). چه مکانی زانستی دهیته هژمارتن ئیک ژ پیکهاتین زانینا زانستی (ئافاکرنا زانستی) یه، کو واتایا خو دناقبه را کومه کا تایه تمه ندی و نیشانین هه قیشک بو تشتان یان دیاردا یان د هه لویستان دا کوم دکهت، و ژ بهر هندئ ئەو کومه کا راستیان کورت دکهت، و ل ده می فیربوونا چه مکان شیانا بیرئینانی لدهف قوتابییان ناراهستیت، به لکو پیدقیه شیانا جی به جیکرنا وان هه بیت، و ئەف گرنگیا بابه تی زانینی بی فیربووی دووپات دکهت، ژ بهر هندئ پیدقیه ستراتیجیه تا کو د فیکرنا چه مکان دا دهیته بکارئینان د شیوه یه کی پراکتیکی دا بیت و ب نه خشه یه کی ساده بو هه ر قوناغه کی بهینه پشته فانکرن. (سید، ۲۰۱۷: ۶۱).

ژبو رونکرنا قی دیتنی، پروسا بدهستقه ئینانا چه مکان ئامازه ب پروسا هشیاریا ب مه رهم دکهت کو شیانا قوتابی بو زانینا چه مکین بابه تی خواندنی بخو قه دگریت و نه بتنی ب وی چه ندی، به لکو هه روه سا شیانا وی بو جوداکرن و جیبه جیکرکی ژ قه دگه ریت، و بقی رهنگی پروسا بدهستقه ئینانی ئەفان تشتا قه دگریت:

۱. گوتنا ناقی چه مکانی و پیناسه کرنا وی.

۲. ژیک جوداکرنا چه مکان.

۳. جیبه جیکرنا چه مکان د هه لویستین نویدا.

ژ بهر قی چه ندی د پیقانا بدهستقه ئینانیدا پیدقیه پیقانا شیانا قوتابی بو پیناسه کرنا و جوداکرن و جیبه جیکرنا چه مکان د ده می ئەنجامدانی دا بهیته کرن، کو شیانا فیرخوازی بو سه رکه فتن د زانین و شاره زاییاندا قه دگریت و ب ریکا تاقیکرنا دهیته پیقان (علوان و آخرون، ۲۰۱۴: ۵۶).

هزرکرنا کویر ئیک ژ پروسیسین هزری بین بلنده کو کهس په نایب دبه ته بهر ده می تووشی ئاریشه کی دبیت و هه ولا دیتنا چاره سه ریان بو ددهت، و ئەف ئیکه ژ وان تشتان کو جون دیوی د پرتووکا خو ئەوا بناقی (چهوا هزرکه یین ۱۹۱۰) سه ر دراوهستیت ده می جهخت لسه ر هندئ دکهت کو مودیلین فیکرکی بین پیشکیشی قوتابییان دهیته کرن پیدقیه به شداریی د پهره پیدانا شیانین وان بین هزری بکهن بو تیگه هشتن د تشتین ده ورو به ری وان یان د جیهانا دهرقه ی یا واندا، و هاریکاریا وان بکهت بو پهره پیدانا ریکین وان بین تایبهت بو روویروویونا هه ر رهوشه کا دشین تووشی بین د جیهانا ژ دهرقه ییدا. پشتی هینگی گه لهک ژ پهره رده کاران جهخت لسه ر پیدقیه یونا بهیژکرنا قوتابییان ژ قی جورئ هزرکرکی کره ژ بهر گرنگیا وی د چاره سه رکرنا ئاریشه یین کو تاک یان کومه ل د ژیانئ دا روویرووی دبن (عطیه، ۲۰۱۵: ۱۳۷).

شارهزايين هزرکرنا کویر

هزرکرنا کویر ژ پینچ شارهزايين سه رهکی پیک دهیت کو ئه وژی:

شارهزاييا ئیکي: هزرکرنا کا کویر و تیبينکرنا

شيانا پیشکيشکرنا لایه نین ئاريشی وزانینا ره گه زین وئ، چ ب ریا پیشکيشکرنا ئاريشی بیت یان ب ریا دانا وینه یه کی یان هیلکاریه کی کو بشیت دهر برینی ژ پیکهاتین وئ بکه ت دا بشیت په یوه ندیین دناقهه را ره گه زین ویدا ئاشکه را بکه ت ب ریا ههستان.

شارهزاييا دوئ: ئاشکه راکرنا ئه گه ری نه دروست

شيان لسه زانینا کیم و کاسین دکیشی دا ههین، و ئه فهژی ب ریا دهستنیشانکرنا په یوه ندیین نه لوژیکی و دروست، یان دهستنیشانکرنا پینگاف وریکارین خهله ت د بجهئنانا ئه رکین په روه رده بی و فیکرنی دا.

شارهزاييا سی: گه هشتتا دهرئه نجامان

شيانا گه هشتتا په یوه ندیین لوژیکی بین دهستنیشانکرنا ب ریا رونکرنا جه وه ری ئاريشی یی راسته قینه، پاشی گه هشتن بو ئه نجامین گونجایی و باش.

شارهزاييا چاری: دانا شروقه کاریین باوه ریپکه

شيانا پیشکيشکرنا شروقه کاریین لوژیکی بو په یوه ندیین گریدای و ئه نجامان، ب پشتبه ستن ل سهر زانیا ریین به ری یان سروشتی ئاريشی و تایبه تمه ندیین وئ.

شارهزاييا پینچی: دانانا چاره سه ریین پیشنیارکری

شيانا دانانا پینگافین لوژیکی و چاره سه ریین راسته قینه بو ئاريشا دیارکری، ل سهر بنه مایی گه شه پیدانین هزری و بین چاهه ریگری بو ئاريشا دیارکری. (العفون و عبدالصاحب، ۲۰۱۲: ۲۱۷-۲۱۸).

فه کولینین به ری: فه کوله ران فه کولینین به ری ئه وین گریدای گورای مودیل (گود و لافوی)

وهک گوراهه کی سه ره به خو بکارئینا، بنیره خسته بی (۱).

خسته بی (۱)

فه کولینین به ری ئه وین گریدای گورای مودیل کود و لافوی وهک گوراهه کی سه ره به خو

ژ	ناقی فه کولینین سال جه	ئارمانجا زانینا	سه میل، جور، ژماره قوناغ تایبه تمه ندی	گریدین فه کولینین	رنکا وانه کوتی	تالیقن فه کولینین	ئه نجامین فه کولینین
1	فه کولینا الخالدي (2023) زانکویا موسل عیراق	کاریگه ریا مودیل کود و لافوی د بدهستنه ئینانا تیگه هین میژوویی لدهف قوتابیین کور بین پولا چاری ویزقی و په رپیدانا شاره زاین کومه لایه تی لدهف وان.	کور 67 چواری ویزقی میژلو	ئیرمگرگی کورتوکار	بو بیلگور و لافوی ئاسلی	تاقیکرنا بدهستنه ئینانا تیگه هان پیقه ری شاریزاین کومه لایه تی	جوداهیا ب مانداریا ئاماره بی هه یه دناقهه را ناهه ندی نمره بین قوتابیین هه ردو کروپان بین تاقیکرنا بدهستنه ئینانا تیگه هان و شاره زاین کومه لایه تی به رژه وه ندیا گروپی ئه زمونگه ری دا.
2	فه کولینا اسماعیل (2022) زانکویا دیالا عیراق	کاریگه ریا وانه کوتی ب ریکا مودیل کود و لافوی ژ بیردوژا بینا کاری د بدهستنه ئینانا تیگه هین زینده وهرزانی لدهف قوتابیین پولا شه شی سه ره تایی د بابه تی زانستی دا.	قوتابی 64 شه شی سه ره تایی زانستی	ئیرمگرگی کورتوکار	بو بیلگور و لافوی ئاسلی	تاقیکرنا بدهستنه ئینانا تیگه هان	جوداهیا ب مانداریا ئاماره بی هه یه دناقهه را ناهه ندی نمره بین قوتابیین هه ردو کروپان بین تاقیکرنا بدهستنه ئینانا تیگه هان دهرژه وه ندیا گروپی ئه زمونگه ری دا.

ئاستی مفا وهرگرتنی ژ فه کولینین به ری

پشتی فه کوله ری فه کولینین به ری هه لسه نگاندین و شروقه کرین ژ لاین نیشاندهر و واتایان فه، نوکه دی روون که ت کا چه وا سوود وهرگرتیه د فه کولینا نوکه دا و ب قی شیوه ی:

۱- دهستنیشانکرنا ئاریشه یا فه کولینین و گرنگیا فه کولینین و دهستنیشانکرنا زاراقان.

- ۲-مفا وهرگرتن ژ چوارچوځی تیوری و زانینا دیزاینی ئەزمونگه‌ری یخ څه‌کولینا.
- ۳- نیاسینا جوړی سه‌مپلا و تاییه‌تمه‌ندییا ورد یا وان.
- ۴- ناماده‌کرنا ئالاقین څه‌کولینې و دروستکرنا تاقیکرنا بده‌ستقه ئینانا تیگه‌هان و شاره‌زاین هزرکرنا کویر.
- ۵- چه‌وانیا ریڅخستنا پلانین وانه‌گوتنی بو هه‌ردوو گروپین څه‌کولینې یین ئەزمونگه‌ری و کونترولکار یین گړیدایې بابه‌تی جوگرافیی.
- ۶- داریشتننا ئارمانجین ره‌فتاری یین گړیدای ب بابه‌تی ئەزمونا څه‌کولینې څه.
- ۷- دیتنا بابه‌تین ئاماره‌یی یین بکارهاتی د څه‌کولینې دا.
- ۸- زانینا لایه‌نن وه‌کله‌څی و ژیک جودا دناڅبه‌را ده‌رئ‌نجامین څه‌کولینین به‌ری دا و ئەنجامین څه‌کولینا نوکه.
- ۹- مفاوه‌رگرتن ژ ژیده‌رین به‌رده‌ست یین د څه‌کولینین به‌ری دا بکارهاتین.

۳. میتودولوژی و کۆکردنه‌وه‌ی داتا

ریيازو کردارین څه‌کولینې

نیک: دیزاینکرنا ئەزمونو

ئارمانج ژ دیزاینکرنا ئەزمونو ئاراسته‌کرنا جیبه‌جیکرنا ئەزمونو نه‌کانه‌کانه زانستی یه بریکا ناماده‌کرنا پلانه‌کا گشتی ئەوا پیک دهیت ژ ژماره‌یه‌کا گوراوین سه‌ربه‌خو و ئاستین هه‌ریک ژ وان و چه‌وانیا دابه‌شکرنا ئەندامان، زیده‌باری گوراوین کاریگه‌ر و ب ئەڅی چهنه‌ئ څه‌ دیزاینکرنا چارچوځه‌کی پیشکیشی څه‌کوله‌ران دکه‌ت کو هه‌می مه‌رجین ورد و پیدڅی بو بده‌ستقه‌ئینانا وان داتایایان ئەوین هاتینه بکارئینان دتاقیکرنا گړیمانین څه‌کولینې (أبوخطب و آمال، ۲۰۱۰: ۳۹۷). څه‌کوله‌ران پشت ب دیزاین ئەزمونگه‌ری ئەوا پیک دهیت ژ دوو گروپین هه‌څسه‌نگ ب تاقیکرنا پیشی و پاشی به‌ست (العباسی، ۲۰۱۸: ۲۲۲). نیک ژوان گروپ ئەزمونگه‌ری یه و یی دی گروپ کونترولکاره. گروپ ئەزمونگه‌ری وانه‌یان بریکا مودیل (گود و لاقویی) وهردگرن، به‌لی گروپ کونترولکار لدویف ریکا ئاسایی یا به‌ربه‌لاڅ وانه‌یان وهردگرن، هه‌روه‌کی دهیلکاریا ژماره (۱) دا دیار.

هیلکاریا ژماره (۱) دیزاین ئەزمونو

گروپ	تاقیکرنا پیشی	گوراوی سه‌ربه‌خو	تاقیکرنا پاشی	گورای کاریگه‌ر
ئەزمونگه‌ری	تاقیکرنا	مودیل (Good & Lavoie)	تاقیکرنا وهرگرتنا	وهرگرتنا
کونترولکار	هزرکرنا کویر	ریکا ئاسایی یا به‌ربه‌لاڅ	جوگرافی و تاقیکرنا گه‌شه‌پیدانا	چه‌مکین جوگرافی و گه‌شه‌پیدانا هزرکرنا کویر

هیلکاریا ژماره (1) دیزاین ئەزمونو

دوو: کومه‌لا څه‌کولینې :

ده‌ست نیشانکرنا کومه‌لا څه‌کولینې دهیته هژمارتن نیک ژ کارین گرنگ د څه‌کولینین په‌روه‌ده‌یی دا ؛ ژ بنه‌مایین څه‌کولینې ده‌ست نیشانکرنا جور و سروشتی څه‌کولینې و کومه‌لا ئاماری یه، و چه‌وانیا هه‌لبژارتنا سه‌مپلا ژ کومه‌لا څه‌کولینې. کومه‌لا څه‌کولینې هاته ده‌ست نیشانکرنا ئەوا پیک دهیت ژ سه‌رجه‌م قوتابین کچ یین پولا هه‌شتی بنه‌رته‌ت کو هژمارا وان (۲۵۳۴) قوتابینه و به‌رده‌وامن د خواندنې دا ل سه‌ننه‌ری باژیری زاخو بو سالا خواندنې (۲۰۲۴ / ۲۰۲۵) ل (۱۵) قوتابخانه‌یان.

سى: سەمپلا ڧەكۆليني

پشتى كۆمەلا ڧەكۆليني ھاتىە دەست نيشانكرن ژلاين ڧەكۆلەران ڧە برىكا شيوازي ھەرەمەكى يى سادە ئەوژى قوتابيين كچ يىن پولا ھەشتى بنەرتى پولا (أ) وەك گروپ ئەزمونگەرى، ئەوین دى بابەتى وەرگرن برىكا مودىلا گود و لاڧويى، ھەرەسا پولا (ز) دەيتە ھەلبژارتن وەك گروپى كونترولكار ئەوین دى بابەتى وەرگرن برىكا ئاسايى. ژمارا قوتابيين ھەردو گروپان دبنە (۶۹) قوتابى، ھەرەكى د خستەيى ژمارە (۲) دا ديار.

خستەيى ژمارە (2)

دياركرنا ژمارا قوتابيين سەمپلا ڧەكۆليني و دابەشكرنا وان لسەر ھەردو گروپان

ژمارە	رىكا وانەكوتتى	گروپ
37	مودىلا Good & Lavoie	ئەزمونگەرى (أ)
32	رىكا ئاسايى	كونترولكار (ز)
69		سەرچەم

چار: كدرارين ھەڧسەنگى دناڧبەرا گروپين ڧەكۆليني دا:

داكو ڧەكۆلەر كاريگەريا گوراوي سەرەخو ل سەر گوراوي كارتىكەر دەست نيشان بكتن، پىدڧىە پشت راست بىن ژ ھەڧسەنگىا كۆمەلەين ڧەكۆليني. ھەرچەندە بكارئىنانا رىكا ھەرەمەكى يا سادە ژبو ھەلبژارنا گروپين ڧەكۆليني دگەيتە سنورەكى گونجاي بۆ ھەڧسەنگىا گروپين ڧەكۆليني، بەلى وان برياردا كو پروسەيا ھەڧسەنگىا د چەندىن گوراوين دى دا بكتن كو دشين كارتىكرنى ل سەر گوراوين ديدا بكتن لسەر حسابا گوراوين سەرەخو ئەوژى (تەمەنى قوتابيين ب ھەيف، تىكرابيا نمرەين قوتابيين يىن سالا بوورى، ئاستى بىرتيژى، نمرەين قوتابيين يىن بابەتى كۆمەلايەتتى يىن سالا بوورى). لدوڧدا ڧەكۆلەران تىستا تى (t.test) بو دوو سەمپلەين سەرەخو بكارئىنان. بو زانين بەھايى ھەمى نرخين (t) يا ھەژماركى كىمتر بوون ژ نرخين (t) يا خستەيى (۱.۹۹) ل ئاستى مانداريا (۰.۰۵) و ب پلا ئازادىي (۶۳) ھەرەكى دختەيى ژمارە (۳) دا ديار.

خستەيى ژمارە (3)

ئەنجامى ھەڧسەنگىيى دناڧبەرا ھەردو گروپين ڧەكۆليني دا

گوراو	بەھايى تايى		لا دەرى پىڧەرى	ناڧەندى ژمىرى	ژمارە	گروپ
	خستەيى	ھژماركى				
ريژەيا بىرتيژىي	1.99 (0.05) (67)	0.75	4.598	27.57	37	ئەزمونگەرى
			4.760	26.72	32	كونترولكار
تەمەن	1.99 (0.05) (67)	0.42	14.360	170.51	37	ئەزمونگەرى
			15.631	172.06	32	كونترولكار
تىكرابيا كشتى يا نمرەيان	1.99 (0.05) (67)	1.32	13.199	68.62	37	ئەزمونگەرى
			11.545	72.59	32	كونترولكار
نمرەين كۆمەلايەتتى	1.99 (0.05) (67)	0.42	15.245	60.46	37	ئەزمونگەرى
			14.817	62.00	32	كونترولكار
نمرەيا ھزركرنا كوير يا پىشەيى	1.99 (0.05) (67)	0.17	4.32	18.35	37	ئەزمونگەرى
			3.36	18.19	32	كونترولكار

پىنج: ئالافين ڧەكۆليني:

ژبو بجهئىنان و ب دەستڧە ئىنانا ئارمانجا ڧەكۆلينا نوکە، پىدڧى بوو دوو تاقيكرن ھەبن، يا ئىكى بۆ پىڧانا وەرگرتنا تاكىن ھەردو گروپان بۆ چەمكىن جوگرافى، ڧەكۆلەران شىكرنا ناڧەروكا بابەتى كرن و (۱۱۸) چەمكىن زانستى ژ ناڧەرووكا بابەتى دەريخستن و ژوانژى (۳۰) چەمك دەستنىشانكرن بو تاقيكرنا وەرگرتنى ب شىوہيەكى بابەتى ژ دوو جوران بوون: ژ جورى جووتكرن و جورى ھەلبژاردن. يا دووى تاقيكرنا شارەزايين ھزرنا كوير ژ ھەفت ھەلوستان پىك دەيت و ھەر ھەلوستەك ژ پىنج پسياران پىك دەيت لدوڧ شارەزايين ھزرنا كوير، كو ژمارا وان دبنە (۳۵) پرسيار يىن بابەتى ژ جورى سى ھەلبژاردەيى. ڧەكۆلەران راستىيا ناڧەرووكى و يا ھەردو تاقيكرنا و تايەتەندىين سايكومەترى

ژ خشتی ژماره (۴) دیار دبیت کو به هابی تایی یی هژمارکری گه هشتیه (۳.۲۱) و نه فیه مه زنتره ژ قیمة تا تایی یا خشته یی کو دگه هیته (۱.۹۹) ل ناستی مانداریا (۰.۰۵) و ب پلا نازادی (۶۷). و بقی چهندی گریمانها سفری دهیته ره تکران و گریمانها جهگر (به دلیل) دهیته وهرگرتن، و نه فیه ژی وئ چهندی دگه هیته کو جوداها نماره یی هیه دنافه را ناهه ندی نمره یی د وهرگرتنا چه مکین جوگرافی بین قوتابیین هه ردو و گروپین نه زمونگه ری و کونترولکار و دهر ژه وهدنییا گروپی نه زمونگه ری دا، و قه باری کارتیکرنی نافنجیه کو گه هشتیه (۰.۱۳).

فه کوله ران فی نه نجامی دزفرینیت بو

ل دویف داتابیین هاتین، نه نجامی نه ندامین گروپا نه زمونگه ری کو پرؤسه یا بکارئینانا رولی چالاک یی مودیل (گود و لافوی) د وانه گوتنا بابه تی کومه لایه تی بو پولا هه شتی بنه رت، کاری راهینانین فیربوونی ژ لایی فیرخووانقه باش هاتیه جیه جیکرن، و گه هشتیه ناستی تیگه هشتن و وهرگرتنی، ب رییا کریارا گه نگه شه و دیالوگ و دهر نه نجاماندی کو دبیت نه گه ری ریکخستنا پولی و ریزگرتنا ئیک و دوو و سه رنج دانا فیرخووان ب شیوه یه کی هویر.

ژ لایه کی دیقه، فه کوله ران دبیینت کو وانه گوتن ل دویف فی مودیلی ب قوناغین وئ بین جوراوجور، و پیکفه گریدایی و ته ماکر، کو ژ پیشبینیکرنی دهست پیدکته تا کو دگه هیته هه لسه نگاندنی کو رامان و فرمانا ب تیگه هی ددهت، و هاریکاریا قوتابیین کریه داکو تیگه هشتنه کا ورد و کویر هه بیته و تیگه هه، نه فیه ژی برییا کارکران و هه فکاریا وان د وئ چالاکیا پی هاتینه راسپاردن و هاریکاریکرنا هه فدوو وهک تیمه ک ژبو گه شه پیدانا شیانین وان، و ناشکراکرنا لایه نین فه شارتی د بابه تی وانی دا، هه روه سا نه ف مودیل هاندیره بو قوتابیین کو پشکداریی د دان و ستاندنا دا بکن و ب نازادی بیرواریین خو دهر برن، و ببنه که سائین چالاک د کویرکرنا تیگه هشتنا زانستی یا بابه تان ژ لایه کی فه و کومکرنا زاناریت زیده و پیشخستنا زانین و شاره زانین خو ژ لایه کی دی فه، کو پیتقی ب چه ند پینگاف و ریکاران هیه ژبو گه هشتنی.

فه کوله ران دبیین کو ریازا (گود و لافوی) ب شیوه یه کی مه زن هاریکاره ژبو بلندکرنا ناستی وهرگرتنا قوتابیین د بابه تی کومه لایه تی دا ب ریکا هه مه ره ننگرنا شیواز و ستراتیجیته فیرکرنی و پیشکیشکرنا نه زمونه کا زانستی یا فیرکرنی یا چالاک و سه رنجراکیش بو قوتابیین، سه ره رای زیده کرنا شاره زانین وان ل سه ر چه مکین جوگرافی بین دناف نه زمونی دا و جوراوجوریا نمونان بو هه ر چه مکه کی، کو نه فیه بوویه نه گه ری بلندکرنا شیانین وان بو ژیک جوداکرنا نمونین نیگه تیف ژ بین پوزه تیف ژ لایه کی دیقه.

هه روه کو قوناغین جودا جودا بین نه فیه مودیلی دا فه کوله ر دقوناغا ئیکی دا دیار دکته کو قوتابی پیشبینی دکهن کا دی چ فیربن. پستی کو ماموستا وان راستپاردین وان ب چه مکین د وانی دا هاتین، داکو نه و ب شیوه یه کی تاکه که سی پیشبینیا دهر نه نجامین گریدایی ب بابه تی فه بکن، نه فیه چه نده وان پتر ناماده دکته بو وهرگرتنا زاناریان.

لدویفا قوناغا فه دیتنا چه مکان دهیت، یا کو وهک پیداچوونه که بو بابه تی ژ لایی قوتابی فه ب مه ره ما گه هشتنا به رسقین دروست کو پیشبینین وان ژ قوناغا به ری پشتراست دکهن. نه فیه بهس نینه به لکه ماموستا دان و ستاندنی دگه قوتابیین د کومین هه فکاریی دا دکته ژ بو په ره پیدانا گیانی هاریکاریی و به شداریی و دیارکرنا راده یی تیگه هشتنا وان ژ چه مکین دوانی دا، و نه فیه چه نده ب نافی قوناغا هه لسه نگاندنا چه مکی د فی نمونه یی دا دهیته نافکران. ژبو هندی کو قوتابی چه مکان باشتر وهرگرن و تیگه هه، ماموستا قوناغا که گرنگتر بجه دبیینت کو نه وژی قوناغا پراکتیکرنا چه مکی یه، ب شیوه یه کی پراکتیکی فه گریددن، نه فیه ژی تیگه هشتنا وان بو چه مکان به یزتر دکته. ژ بو بسپوربوون د بابه تی و دابینکرنا دهر فته یی بو وان ژ بو فه کولینا چه مکان ب شیوه یه کی کویرتر ژ رییا چالاک و فه کولینا سه ربخو و ب رییا هنده ک پرسپاریی هه لسه نگاندنی کو وهک فیدباکه کا به رده وام بو وانه، نه فیه دبیت نه گه ری دوه لندکرنا نه زمونا وان یافیرکاری دهر باره یی چه مکی زانستی و نه فیه ژی ب رولی خو ناستی وان یی زانینی و وهرگرتنا وان بو بابه تی زانستی بلند دکته.

کورتیا ناخفتنی و ژبو هندی کو پرؤسه یا فیربوونی لدهف قوتابیین بهیته نه نجامدان، پیدقیه که ره ستین فیرکرنی بین دیزاینکری ب ریکه کی یان مودیله کی کو دگه ل شیان و پیدقی و ناماده باشیا قوتابیین بگونجیت، ب جوره کی کو قوتابی بگه هیته کونترولکران و بده سته ئینانا نارمانجین په روه رده یی. و مودیل (گود و لافوی) ژ مودیلین سه ر ب بنه مایی تیورا

ثافاكرنې و زانينې يه، چونكي هكولينې دكته د ثافاكرنا چه مكا و زانينې لدهف قوتابيين و گريدانا زانيارين كه فن لدهف وان ب زانيارين نوي ب شيويه كې كاريگر و چالاک و ب قې رهنكي بلندكرنا ئاستي بده سته ئينانا زانينې، ژبه ركو و اتا ژ لايې قوتابي هه ديه ثافاكرن نه كو بريكا گوتن و ژبه ركرنې دهپته هه گوهاستن.

يا دووې: نه نجامين تايهت ب گرمانه يا سفرې يا دووې

جوداهايا ماناداريا ئاماره يي دئاستي (0.05) دا نينه دناقبره نافعندې نمره يين قوتابيين گروپا نه زمونگه ري نه وين وانه خواندين لدويف موديلو گود و لافويي و نافعندې نمره يين قوتابيين گروپا كونترولكار نه وين وانه وهرگرتين بريكا ئاسايي د گوراوي گه شه پيدانا هزركرنا كوير لدهف وان.

ژبو پشتراستكرنا قې گرماني، هه كوله ران نافعندې ژمي ره يي يا هه ردو و تاقيرنن پيشي و پاشيي و جوداهايا دناقبره و اندا و لاده ري پي هه ري بو گه شه كرنا (جوداهي) د شاره زايين هزركرنا كوير دا دناقبره قوتابيين گروپا نه زمونگه ري و گروپا كونترولكار دا ده ري خست. پاشي تاقيرنا (تائي) بو دوو سه مپلين سه ربه خو نه نجام دا، و نه نجام و داتايين وان د خسته يي ژماره (5) دا ريزكرينه.

خسته يي ژماره (5)

نیشاناندا تاقيرنا تاي بو نافعندا گه شه پيدانا شاره زايين هزركرنا كوير لدهف قوتابيين گروپا نه زمونگه ري و كونترولكار

قهباري كارتيكري η^2	نرخي تاي		لاده ري پي هه ري بو جوداهيي	نافعندې ژمي ري بو شاره زايين هزركرنا كوير			نه زمونگه ري (37)
	خسته يي	ژماره كري		پيشي	پاشي	بو جوداهيي	
0.09 نافنجي	1.99 (0.05)	2.70 (67)	5.50	5.57	23.92	18.35	نه زمونگه ري (37)
			4.18	2.34	20.53	18.19	كونترول كار (32)

يا خسته يي (t) و نه و ژبه اي (2.70) يا هژماركري گه هشته (t) دا ديارديت كو به اي (5) ژ خسته يي ژماره نه و گه هشته (1.99) مه نتره، د ئاستي مانداريا (0.05) و پلا ئازاديي (67)، و نه هه ژي وي چه ندې دگه هينيت كو جوداهايا ئاماره يي هه يه دناقبره نافعندې نمره يي د گه شه كرنا هزركرنا كوير بين قوتابيين هه ردو و گروپين نه زمونگه ري و كونترولكار و دبه رژه و هونديا گروپي نه زمونگه ري دا، و قهباري كارتيكري نافنجي يه كو گه هشته (0.09)، و بقې چه ندې گرمانه يا سفرې دهپته ره تكرن و گرمانه يا جهگر (به ديل) دهپته وهرگرتن.

هه كوله ران قې نه نجامي دزفرييت بو

رولې موديلو گود و لافويي نه و كو پيك دهيت ژ كومه له كا زنجيره يي ژ قوناغين فيربونې بين پيگه گريدياي نه وين كو ب شيويه كې بهرچاف به شداريي د گه شه كرنا هزركرنا زانستي يا جوراو جوردا دكهن، و ژ وانژي هزركرنا كوير ژ لايې هزي و شياني هه بو قوتابيين گروپا نه زمونگه ري، كو وان هاندهت بو دياركرنا هزرين سه ره كي د هه لويستي فيركري دا يي پيشكيشكري بو وان. نه هه ژ بهر كو نه ف موديله دهپليت قوتابي پيشبينيا تشتي كو دي رويدت بكه ت ل سه ر بنياتي داتايين به رده ست د هه لويستي فيركري دا، و نه هه پيگاهه دي شيانا هزركرنا كوير يا راماني لدهف قوتابيين گروپا نه زمونگه ري به يز كه ت، كو نه و ژي ئيك ژ شيانين هزركرنا راماني نه، ب شيويه يي كو ده ست پيدكهن ب هزركرني سه باره ت نه گه رين هه يي، كو وان هان ده ت پيداچووني ل سه ر هزررين خو و ديتنن خو بين گريدياي ب كيشه يان هه لويستي پيشكيشكري بكه ن. ب جوره كي كو دان و ستاندا وان ل دور وان پيشبينيان و ده كته تن كو شيانين ديتن و دياركرنا ناكوكي يان شاشيان د بيروايين جوراو و جو دا بين به سكري د ده مي دان و ستاندي دا هه بيت، كو نه هه هاريكاريا وان دكته بو روهنكرنا خالين لاواز د تيگه هشتنې دا.

ژ لایه‌کی دی څه، څه‌کولر دبینن کو مودیلو ګوود و لاقویی پیک دهیت ژ څه‌دیتنا چه‌مکان و دانانا راقه‌کرن یان چاره‌سهریین هه‌څکار بین دهمکی بو دیارده یان کیشه‌یا پیشکیشکری و پشته‌فانکری ب به‌لگه و رایان و پلانکرن بو بدسته‌څینانا وان، کو څه څه‌درفه‌تدایه قوتابیین ګروپا څه‌زمونګه‌ری بو کارکرنی لدویف څی ریبازی کو بوویه څه‌ګه‌ری زیده‌کرن شیانین وان بو پیشکیشکرن راقه‌کرنین بهیز کو پشته‌فانیی ددنه رایین وان، و څه‌ف شیان ب خو بنه‌مای هزرکرن زانستی یه و ب شیوه‌یه‌کی تایبه‌تی هزرکرن کویر.

ژبلی څی چه‌ندی، قوتابی لسه‌ر بکارئینانا قوناغین مودیلو ګوود و لاقویی د سه‌پاندنی دا هاتینه راهینان کرن. چاډیریکرن دیارده‌یان یان څه‌نجامین راستیان کو هاریکاریا وان دکه‌ت ژبو ګه‌هشتن ب دهرڅه‌نجامین راستی د ره‌وشین نوی بین دیاردا پیشکیشکری یان هه‌لوئیستی زانستی. څه‌څی چه‌ندی ګه‌شه‌کرن شیانین جوراوجور بین هزی بو وان ب ساناهی کر، و سه‌رکه‌فتن لسه‌ر لایه‌نی پیشکیشکرن شروقه‌کاریین ګشتګر، و دیتنا وان یا دوماهی سه‌باره‌ت څی بارودوخی کا چ رویدایه، و څه‌ف پینګاڅه هاندانا پیشکیشکرن چاره‌سهری یان شروقه‌کارییا دکه‌ت، و هوکاریین نوی بین پیشنیارکری و داهینه‌رانه بو څاریشی ددانیت، څه‌وین کو دانوستاندن لسه‌ر هاتیه کرن کو څه‌وژی ژ بنه‌مایین شاره‌زاین هزرکرن کویرن.

څه‌ف جوړه هزرکرنه ژ پروسه‌یین هزی بین بلند دهینه هژمارتن کو که‌س په‌نا بو دهن ل دهمی کو روی ب روی څاریشه‌یه‌کی یان دوخه‌کی دژوار دبن، ډاکو چاره‌سهرییه‌کا گونجای بو بینن. چون دیوی ل سه‌ر ګرنګیا نمونه‌یین فیژکرنی بین کو پیشکیشی فیژخوازان دبن دیارده‌ت: دڅیت هاریکاریین ژ بو ګه‌شه‌پیدانا شیانین زانستی و هزرکرن وان بو څه‌وان تشتین کو ل ده‌ورو به‌ری وان یان د جیهانا وان یا ژ دهرڅه‌ روی ب روی وان دبن. هه‌روه‌کی هه‌ر پینګاڅه‌ک ژ پینګاڅین به‌شداردبن دلایه‌نه‌کی ده‌ستنیشانکری دا ژ شاره‌زاین هزرکرن کویر، و کارلیکی دکهن دناڅه‌را پینګاڅ و شاره‌زاین هزرکرن کویردا ب تایبه‌ت تیغه‌هشتنی کویرتر دکه‌ت و هاندانا قوتابیین دکه‌ت لسه‌ر هزرکرنی ب کویراتی و پیشکیشکرن چاره‌سهریین به‌رچاڅ کو هاتینه دانان لسه‌ر تبیینی و شروقه‌کاریین وان.

۵. څه‌نجام

۱. مودیلو (Good & Lavoie) د وانه‌گوتنا بابه‌تی کومه‌لایه‌تییی داهاتیه بکارئینان و څه‌نجامان دیارکر کو ب شیوه‌یه‌کی څه‌رینی سه‌رکه‌فتیه و به‌شداری دبنکرن ناستی زانینی و شیانین قوتابیین دا کره.
۲. وانه‌گوتن ب مودیلو (Good & Lavoie) رادی وهرگرتنا قوتابیین پولا هه‌شتی بنه‌ره‌ت د بابه‌تی کومه‌لایه‌تییی دا باشرکره.
- وانه‌گوتن ب مودیلو (Good & Lavoie) به‌شداری کره دپه‌ره‌پیدانا شیانین هزرکرن کویر ل ده‌ف قوتابیین پولا هه‌شتی بنه‌ره‌ت.

راسپارده: د روناها څه‌نجامین څه‌کولینا خودا، څه‌کولر راسپارده‌یان بو لایه‌نین په‌یوه‌ندیار ب څی ره‌نگی ددهن: بکارئینانا ستراتیجی و مودیلین وانه‌گوتنا نوی، ژ وانا مودیلو (Good & Lavoie) ژلای ددهسته‌یین فیژکرنی څه‌ دگه‌ل گونجاندنا وان دگه‌ل بابه‌تین وانه‌یا کومه‌لایه‌تی یا نوی.

۱. څه‌کرن خولین راهینان و په‌ره‌پیدانی بو ماموستایین بابه‌تی کومه‌لایه‌تی ل دور بکارئینانا مودیلو (Good & Lavoie) د وانه‌گوتنا وان دا و کیمکرن بکارئینانا ریکا کلاسیک.

پیشنیا:

څه‌کوله‌ران څه‌قان پیشنیاران دکهن ژبو ته‌مامکرن څه‌کولینا نوکه:

۱. کاریګه‌ریا مودیلین (Good & Lavoie) و فینک د بدسته‌څه‌ څینانا چه‌مکین جوګرافی بین زانستی لده‌ف قوتابیین پولا یازدی و په‌ره‌پیدانا شیانین هزرکرنی لسه‌ر زانینی دا.

٦. سه رچاوه كان

- أبوجادو، صالح محمد ونوفل، محمد بكر (٢٠١٧) تعليم التفكير النظرية والتطبيق، ط٦، دار المسيرة، عمان، الأردن.
- ابوحطب، فؤاد وأمال صادق (٢٠١٠) مناهج البحث وطرق التحليل الإحصائي، مكتبة الإنجلو المصرية، القاهرة، مصر.
- إسماعيل، منى عبدالله (٢٠٢٢) فاعلية التدريس بأنموذج من النظرية البنائية (جود ولافي) في اكتساب المفاهيم الاحيائية لدي التلاميذ الصف السادس الابتدائي في كتاب مادة العلوم، مجلة الفتح للبحوث التربوية والنفسية، كلية التربية الاساسية، جامعة ديالى، العراق، المجلد (٢٦)، العدد (٣)، ص ٣٦٢-٣٥٠
- الأمين، شاكر محمود (١٩٩٤) أصول تدريس المواد الاجتماعية، ط١، مطبعة العباد، بغداد، العراق
- الباوي، ماجدة إبراهيم و الشمري، ثنائي حسين (٢٠٢٠) نماذج واستراتيجيات معاصرة في التدريس والتقويم، ط١، دار أمل الجديدة، دمشق، سوريا.
- حمادنه، محمد محمود وعبيدات، خالد حسين (٢٠١٢) مفاهيم التدريس في العصر الحديث، ط١، عالم الكتب الحديث، إربد، الأردن.
- الخالدي، احمد محمد يحيى (٢٠٢٣) اثر نموذج كود و لافي في اكتساب طلاب الصف الرابع الادبي للمفاهيم التاريخية و تنمية المهارات الاجتماعية لديهم، مجلة كلية العلوم الاسلامية، جامعة الموصل، المجلد (٢٧)، العدد (١)، ص ٨٣٥-٨٦٤.
- خطايبه، عبدالله محمد (٢٠٠٨) تعليم العلوم للجميع، ط٢، دار المسيرة، عمان، الأردن.
- دروزة، افنان نظير (١٩٩٥) إجراءات في تصميم المناهج، ط٢، مطبعة النصر، نابلس، فلسطين
- زاير، سعد علي و صبري، داود عبدالسلام و حسن، محمد هادي (٢٠١٤) طرائق التدريس العامة، ط١، دار صفاء، عمان، الأردن
- زيتون، حسن حسين (٢٠٠٢) استراتيجيات التدريس رؤية معاصرة لطرق التعليم والتعلم، ط١، عالم الكتب، القاهرة، مصر.
- سيد، عصام محمد عبدالقادر (٢٠١٧) تدريس المفاهيم والنماذج والاستراتيجيات المطورة، ط١، دار المسيرة، عمان، الأردن.
- الطراونة، محمد حسن (٢٠٠٨) أثر التدريس دورتي التعلم المعدلة بنوعية التحليل الفرضي التنبؤي والاعتيادية في فهم طلبة المرحلة الأساسية العليا للمفاهيم العلمية وتنمية مهارات التفكير الناقد في مادة الفيزياء في الأردن، جامعة عمان العربية للدراسات العليا، عمان، الأردن (اطروحة دكتوراه غير منشورة).
- العباسي، عامل فاضل خليل (٢٠١٨) أساليب البحث العلمي والتحليل الإحصائي في العلوم السلوكية، ط١، دار نون، بغداد، العراق.
- عبدالله، حسام (٢٠٠٣) طرق تدريس الجغرافيا لجميع المراحل الدراسية، ط١، دار اسامة، عمان، الأردن.
- عبيد، وليم و عفانة، عزو (٢٠٠٣) التفكير والمنهاج المدرسي، ط١، مكتبة الفلاح للنشر والتوزيع، بيروت، لبنان .
- العدوان، زيد سليمان و داود، احمد عيسى (٢٠١٦) النظرية البنائية الاجتماعية وتطبيقاتها في التدريس، ط١، مركز دبيونو لتعليم التفكير، عمان، الأردن.
- عطية، محسن علي (٢٠١٥ أ) التفكير أنواعه ومهاراته واستراتيجيات تعليمه، ط١، دار صفاء، عمان، الأردن.
- عطية، محسن علي (٢٠١٥ ب) البنائية وتطبيقاتها استراتيجيات تدريس حديثة، ط١، دار المنهجية، عمان، الأردن
- العفون، نادية حسين وعبد الصاحب، منتهى مطشر (٢٠١٢) التفكير أنماطه ونظرياته وأساليب تعليمه وتعلمه، ط١، دار صفاء، عمان، الأردن.
- علوان، يوسف فاضل واخرون (٢٠١٤) المفاهيم العلمية واستراتيجيات تعليمها، ط١، دار الكتب العلمية للنشر والتوزيع، عمان، الأردن.
- قرني، زبيدة محمد (ج ٢٠١٣) استراتيجيات التعلم النشط المتمركز حول الطالب، ط١، المكتبة العصرية، القاهرة، مصر.
- قطامي، يوسف (٢٠١٦) استراتيجيات التعلم والتعليم المعرفية، ط٢، دار المسيرة، عمان، الأردن.
- نيهان، يحيى محمد (٢٠٠٨) الأساليب الحديثة في التعليم والتعلم، ط١، عمان، الأردن.

• Lavoie, D. R. (1999) Effects of emphasizing hypothetico-predictive reasoning within the science learning cycle on high school students' process skills and conceptual understandings in biology. *Journal of Research in Science Teaching*, 36(10), 1127-1147.

فاعلية نموذج (كود ولافوي) في اكتساب طالبات الصف الثامن الأساس للمفاهيم الجغرافية وتنمية تفكيرهن التأملي

دلوغان رمضان إسماعيل

محمد إسماعيل سليمان

جوان محي الدين كمال

قسم الجغرافيا، كلية العلوم الانسانية، دهوك،

القسم التربوية وعلم النفس، كلية التربية، زاخو،

مدرسة زاخو الدولية-سابيس، وزارة التربية،

إقليم كردستان، العراق

إقليم كردستان، العراق

إقليم كردستان، العراق.

Dilovan.ismail@uod.ac

Mohammad.sulaiman@uoz.edu.krd

anaamawa2@gmail.com

الملخص

هدف البحث التعرف فاعلية نموذج كود ولافوي (Good & Lavoie) في اكتساب طالبات الصف الثامن الأساس للمفاهيم الجغرافية وتنمية تفكيرهن التأملي. وتكونت عينة البحث من (٦٩) طالبة وزعوا إلى مجموعتين بواقع (٣٧) طالبة للمجموعة التجريبية حيث درست المادة على وفق نموذج كود ولافوي و(٣٢) للمجموعة الضابطة. درست المادة نفسها وفق الطريقة الاعتيادية، تم اختيارهم قصديا من مجتمع البحث في مدينة زاخو للعام الدراسي (٢٠٢٤ - ٢٠٢٥) ثم أجرى الباحثون عملية التكافؤ في عدد من المتغيرات. ولتحقيق هدف البحث واختبار فرضياته الرئيسية والفرعية اعد الباحثون اداتان، الأولى اختبارا لاكتساب للمفاهيم الجغرافية حيث تكونت بصيغته النهائية من (٣٠) فقرة موضوعية من نوعي المزوجة والاختيار من متعدد ثلاثي البدائل استنادا الى عناصر المفهوم (تعريف، مثال، تطبيق)، والثانية اختبارا للمهارات التفكير التأملي والمكون من (٣٥) فقرة موضوعية ثلاثي البدائل، واتسم الاداتان بالصدق والثبات والخصائص السيكومترية. بعد ذلك اعد الباحثون عدد من الخطط التدريسية للمجموعتي البحث التجريبية والضابطة ثم اسند تدريس هذه المجموعتين الى معلمة المادة في المدرسة المحددة للتجربة. وبعد انتهاء التجربة طبق الباحث الاول الاختباران على افراد عينة البحث الاساسية ثم حللوا البيانات باستعمال الوسائل الإحصائية المناسبة ودلت النتائج الى:

١. وجود فرق ذو دلالة إحصائية بين متوسط درجات اكتساب مفاهيم الجغرافية لمجموعتي البحث التجريبية والضابطة ولصالح افراد المجموعة التجريبية التي درست انموذج (Good & Lavoie)

٢. وجود فرق ذو دلالة إحصائية بين متوسط تنمية درجات افراد المجموعتين التجريبية والضابطة في مهارات تفكيرهن التأملي ولصالح افراد المجموعة التجريبية وفي ضوء نتائج البحث خرج الباحثون بعدد من الاستنتاجات والتوصيات فضلا عن تقديم المقترحات لدراسات مستقبلية لاحقة.
الكلمات المفتاحية: أنموذج (Good & Lavoie)، اكتساب المفاهيم، التفكير التأملي

The Effectiveness of the Good & Lavoie Model in Acquiring Geographical Concepts and Developing Reflective Thinking Among Eighth-Grade Female Students

Jiwan Muhyaddin Kamal
International School Sabis,
Ministry of Education Zakho,
Duhok, Kurdistan Region. Iraq.

Mohammed Ismael Sulaiman
Psychology and Education
department, College of Education,
University of Zakho, Duhok,
Kurdistan Region, Iraq.

Dilovan Ramadhan Ismael
Department of Geography,
College of humanities,
University of Duhok, Duhok,
Kurdistan Region, Iraq.

anaamawa2@gmail.com

Mohammad.sulaiman@uoz.edu.krd

Dilovan.ismail@uod.ac

Abstract

The study's aim is to investigate the effectiveness of the Good & Lavoie model in acquiring geographical concepts and developing reflective thinking among eighth-grade female students. The research sample consisted of 69 students, purposively chosen from Zakho city population for the 2024–2025 academic year. The sample was divided into two groups: an experimental group consisting of 37 students, who were taught using the Good & Lavoie model, and a control group consisting of 32 students, who were taught the same material employing the traditional method. The researchers confirmed the equivalence between the groups in variables. To accomplish the research aims and test its main and sub-hypotheses, the researchers developed two tools: A Geographic Concepts Acquisition Test, wrapped up with 30 objective items (matching and questions of triple-choice multiple-choice) based on concept elements. A Reflective Thinking Skills Test, consisting of 35 items of triple-choice multiple-choice. Both tools showed validity, reliability and appropriate psychometric properties. Then the instructions were given to the designated subject teacher. After the experiment, the primary researcher administered the tests to the main sample and the results stated:

1. A statistically significant difference in the mean scores of geographic concept acquisition between both groups, favoring the experimental group that were taught using the Good & Lavoie model.
2. A statistically significant difference in the mean scores of reflective thinking skills development between both groups, favoring the experimental group.

The researchers then presented conclusions and recommendations.

Keywords: Good & Lavoie model, concept acquisition, reflective thinking.